

10.01.2019

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Viite Lausuntopyyntö 20.12.2018; HE 159/2018 vp

**HE VAMMAISPALVELULAIKSI SEKÄ LAEIKSI SOSIAALIHUOLTOLAIN JA
VARHAISKASVATUKSEN ASIAKASMAKSULAIN 13 §:N MUUTTAMISESTA; HE 159/2018 VP**

Vammaispalvelulainsäädännön uudistuksen tausta

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta säädettiin vuonna 1977 ja vammaispalvelulaki vuonna 1987. Kumpaankin lakiin on sittemmin tehty useita muutoksia. Lainsäädännön kokonaisuudistuksen tarve on noussut kahden rinnakkaisen vammaispalveluja koskevan lain soveltamisen haasteista, epäyhtenäisestä ja osittain vanhentuneesta säädöspohjasta sekä tarpeesta purkaa palvelujärjestelmien erillisyyttä. Erilliset lait vaikeuttavat soveltamista ja vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteutumista. Myös YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, jäljempänä vammaissopimus, sekä lapsen oikeuksien sopimus ovat edellyttäneet lainsäädännön uudistamista.

Tavoite vammaislainsäädännön uudistamisesta on ollut useiden hallitusten ohjelmassa 2000-luvun alusta lähtien, mutta tähänastiset uudistukset ovat olleet osauudistuksia. Merkittävin osauudistus tuli voimaan vuonna 2009, jolloin vammaispalvelulakiin lisättiin säännökset palvelutarpeen selvittämisestä, palvelusuunnitelman laatimisesta sekä päätöksen tekemisestä määräajassa. Henkilökohtainen apu säädettiin kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvaksi palveluksi ja sen järjestämistapoja monipuolistettiin. Lisäksi vammaispalvelulaki säädettiin ensisijaiseksi suhteessa kehitysvammalakiin lakien keskinäisessä suhteessa. Vuoden 2009 vammaispalvelulain uudistuksessa asetettiin tavoitteeksi jatkaa vammaispalveluja koskevan lainsäädännön yhdistämistä.

Merkittävä uudistus oli myös vuonna 2010 toteutettu vammaisten henkilöiden tulkkipalvelujen siirtäminen kunnilta Kelan järjestettäväksi lailla vammaisten henkilöiden tulkkauksipalvelusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti keväällä 2013 vammaisia henkilöitä koskevan sosiaalihuollon erityislainsäädännön uudistamista selvittävän työryhmän (Valas-työryhmä) toimeksiantona tehdä hallituksen esityksen muotoon laadittu ehdotus kaksi erillistä lakia yhteen sovittavaksi vammaisten henkilöiden erityispalveluja koskevaksi laiksi. Työryhmä päätti työnsä keväällä 2015.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman mukaisesti vammaispalvelulainsäädännön uudistusta on jatkettu tällä hallituskaudella. Tavoitteena on kokonaisuudistus, jossa nykyinen vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki yhdistetään yhdeksi vammaisten henkilöiden erityispalveluja

koskevaksi laiksi, joka turvaa tarveperusteisesti eri vamma ryhmien yhdenvertaiset palvelut. Valmistelua on jatkettu virkатыönä Valas-työryhmän ehdotusten, niistä saadun lausuntopalautteen sekä hallitusohjelman asettamien reunaehtojen mukaisesti. Työtä on tehty avoimen valmistelun periaatteen mukaisesti laajassa yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

Valmistelussa on otettu huomioon hallituksen päättämästä kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisen toimenpideohjelmasta seuraavat säästötavoitteet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen ja maakuntauudistuksen valmistelu.

Hallituksen kehysriihessä huhtikuussa 2018 uudistuksen säästötavoitteita pienennettiin merkittävästi. Esitykseen tehtiin tämän jälkeen kehyspäätöksen sekä syksyn 2018 budjettiriihen edellyttämät muutokset.

Lakiesitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi vammaispalvelulaki. Esityksessä sovitettaisiin yhteen nykyiset vammaisten henkilöiden erityispalveluja koskevat lait, laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, jäljempänä vammaispalvelulaki ja laki kehitysvammaisten erityishuollosta, jäljempänä kehitysvammalaki. Ehdotettu laki täydentäisi sosiaalihuollon yleislakina sovellettavaa sosiaalihuoltolakia. Vammaisten henkilöiden terveydenhuoltoon sovellettaisiin terveydenhuoltolakia.

Lain tarkoitus

Uusi laki turvaisi vammaisille henkilöille yhdenvertaiset palvelut ja vahvistaisi itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta. Lain tarkoituksena olisi toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa esteitä, jotka rajoittavat henkilön yhdenvertaisuuden saavuttamista, osallisuutta ja osallistumista. Lisäksi lain tavoitteena olisi tukea itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata yksilöllisen tarpeen mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut. Lailla toteutettaisiin YK:n vammaissopimuksen ja lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteita.

Soveltamisala ja tarveperusteisuus

Ehdotettu laki turvaisi erityispalvelut vammaiselle henkilölle yksilöllisen tarpeen mukaan, jos muuhun lakiin perustuvat palvelut eivät olisi riittäviä tai sopivia. Muina lakeina tarkoitettaisiin säännöksessä erityisesti sosiaalihuoltolakia ja lakia ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista, jäljempänä vanhuspalvelulaki. Ehdotetun lain mukaisia vammaispalveluja saisivat henkilöt, jotka tarvitsevat välttämättä ja toistuvasti apua tai tukea vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen toimintarajoitteen takia.

Palvelut eivät perustuisi diagnoosiin eikä laissa olisi ala- tai yläikärajaa palveluille. Yhdenvertaisuuden ja osallisuuden tulisi toteutua suhteessa muihin samassa elämänvaiheessa oleviin. Lapsilla ja nuorilla tarpeet yhdenvertaisuuden toteutumisessa ovat erilaisia kuin työikäisellä tai ikääntyneellä väestöllä. Vertailu yhdenvertaisuuden toteutumisen edellyttämien riittävien ja sopivien palvelujen järjestämiseksi olisi näin ollen tehtävä samaan ikäryhmään kuuluvien ja samankaltaisessa elämäntilanteessa olevaan vammattomaan henkilöön.

lääkäs henkilö voisi saada ehdotetun lain mukaisia palveluja, jos hän ei saisi sosiaalihuoltolain perusteella riittäviä ja sopivia palveluja. Lääkäiden henkilöiden palveluissa olisi otettava huomioon myös vanhuspalvelulaki ja sen säännökset iäkkään henkilön palvelutarpeisiin vastaamisesta sekä iäkkäiden palvelujen toteuttamisesta ja laadusta.

Tarkoituksena ei olisi muuttaa sitä lähtökohtaa, että jo nykyisin erityispalvelut on tarkoitettu suhteellisen suppealle joukolle haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä. Nämä henkilöt tarvitsevat palveluja nimenomaan korvaamaan pitkäaikaisen, usein elämänmittaisen toimintarajoitteen aiheuttamaa haittaa eri elämäntilanteissa.

Itsemääräämisoikeus ja osallisuus

Ehdotetussa laissa painotettaisiin vammaisen henkilön osallistumista ja osallisuutta palvelujen tarvetta arvioitaessa ja palveluja suunniteltaessa ja toteutettaessa sekä palvelujen toteutumisen seuranta (3–5 §). Tätä niin sanottua asiakasprosessia koskevaa sääntelyä täydennettäisiin sosiaalihuoltolakiin ehdotetuilla muutoksilla, jotka koskisivat palvelutarpeen arvioinnin aloittamisen määräaikaa (SHL 36 §), toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja sekä asiakassuunnitelman sisältöä (SHL 39 §) ja päätöksentekoa (SHL 45 §).

Palvelut olisi toteutettava sisällöltään, laadultaan ja laajuudeltaan vammaisen henkilön tarpeen ja edun mukaisina riippumatta valitusta palvelusta tai siitä, miten palvelu tuotetaan. Ehdotettu säännös (5 § 2) korostaisi maakunnan, maakunnan liikelaitoksen sekä palveluntuottajien vastuuta palvelujen sisällöstä ja laadusta sekä maakunnan liikelaitoksen tuottamissa että julkisena hankintana ostopalveluna hankituissa tai yhteistyössä toisen maakunnan kanssa toteutetuissa palveluissa taikka valinnanvapauslaissa tarkoitettua asiakasseteliä tai henkilökohtaista budjettia käytettäessä. Asiakasprosessia koskevalla sääntelyllä olisi keskeinen merkitys palvelujen järjestämistavan valinnassa ja ne olisi erityisesti otettava huomioon silloin, kun palvelut päätetään hankkia kilpailuttamalla. Myös valituskelpoisen päätöksen tekemiseen tilanteissa, joissa palvelun sisältö tai muu järjestämiseen liittyvä seikka merkittävästi muuttuu kilpailuttamisen tuloksena olisi kiinnitettävä huomiota.

Vammaisten lasten ja nuorten aseman vahvistaminen

Ehdotetussa laissa vahvistettaisiin vammaisten lasten ja nuorten mielipiteen kuulemista ja osallisuutta palvelujen toteuttamisessa. Vammaisia lapsia ja nuoria koskevat erityiset tarpeet sisältyvät useisiin säännöksiin (mm. 3 §, 5 §, 7 §, 12 §). Heidän palvelunsa olisi toteutettava siten, että ne turvaavat lapsen ja nuoren hyvinvointia ja kehitystä sekä mahdollisuutta toimia yhdenvertaisesti muiden lasten ja nuorten kanssa.

Subjektiivisten oikeuksien piirissä olevat palvelut

Ehdotetussa laissa säädettäisiin vammaisen henkilön osallisuutta, yhdenvertaisuutta, osallistumista ja välttämätöntä huolenpitoa turvaavista palveluista. Subjektiiviset oikeudet välttämättömiin erityispalveluihin säilyisivät ja eräiltä osin vahvistuisivat. Näitä olisivat asumisen tuki (11 §, 12 §) mukaan lukien tuki esteettömään asumiseen (13 §), henkilökohtainen apu (8 §–10 §) sekä kuljetuspalvelut osana liikkumisen tukea (16 §). Subjektiivisia oikeuksia olisivat myös valmennus ja tuki (7 §), lyhytaikainen huolenpito (14 §) ja päiväaikainen toiminta (15 §) sekä niihin liittyvät tarpeen mukaiset kuljetukset. Näitä palveluja saisi jatkossa useampi eri tavoin vammaisen henkilö.

Nykyisin viimeksi mainittuja vastaavia palveluita myönnetään lähinnä kehitysvammalain perusteella.

Määrärahasidonnaiset vammaispalvelut

Maakunta voisi nykyistä vammaispalvelulakia vastaavasti antaa vammaiselle henkilölle taloudellista tukea korvaamalla kustannuksia liikkumisessa, viestinnässä ja päivittäisissä toiminnoissa tai vapaa-ajan toiminnoissa tarvittavien välineiden ja laitteiden tai teknisten ratkaisujen hankkimisessa. Maakunta voisi lisäksi järjestää muita lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisia palveluja.

Erityispalvelut

Valmennus ja tuki 7 §

Palvelua annettaisiin vammaiselle henkilölle, hänen perheelleen ja muille läheisille henkilöille mm. elämän muutostilanteissa ja eri taitojen oppimisessa. Esimerkiksi itsenäistyvää nuorta tai vammautunutta henkilöä tuettaisiin palvelun kautta itsenäiseen asumiseen ja liikkumiseen. Myös maksutonta varhaiskasvatusta voisi saada valmennuksena ja tukena nykyistä laajemmin. Nykyään maksutonta varhaiskasvatusta ovat voineet saada vain kehitysvammalain soveltamisalaan kuuluvat lapset, sen sijaan muiden vammaisten lasten perheet ovat maksaneet palvelusta asiakasmaksun. Palvelua järjestettäisiin niille eri tavoin vammaisille lapsille, joilla palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman perusteella olisi välttämätön tarve varhaiskasvatukseen nimenomaan osallisuutta edistävänä toimintana. Varhaiskasvatuksen sisällöstä ja vammaisen lapsen varhaiskasvatuksessa tarvitsemasta tuesta vastaisi ensisijaisesti varhaiskasvatuksen järjestäjä kuten nykyäänkin.

Henkilökohtainen apu 8 - 10 §

Henkilökohtaisen avun sisältö ja tarkoitus vastaisivat pääosin nykyistä lakia. Palvelulla tuettaisiin vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta ja omia valintoja. Henkilökohtaisen avun saamiseksi vammaisella henkilöllä tulisi olla voimavaroja määritellä avun sisältö eli se mitä tehdään. Tällä varmistettaisiin palvelun tarkoituksen toteutumista. Liittyen soveltamisalasäännökseen nykyisessä laissa olevaa niin sanottua ikääntymisrajausta ei sisältyisi säännökseen.

Henkilökohtaisen avun eri toteuttamistavat (työnantajamalli, asiakasseteli, henkilökohtainen budjetti, ostopalvelu, maakunnan oma toiminta) säilyisivät. Työnantajamallin tulisi aina olla yksi vaihtoehto mutta sen ohella käytössä tulisi olla myös jokin muu tapa. Työnantajamallista säädettäisiin nykyistä tarkemmin. Se edellyttäisi vammaiselta henkilöltä kykyä vastata työnantajan velvollisuuksista, vammaisen henkilön suostumusta sekä riittävää selvitystä maakunnan liikelaitokselta työnantajan velvollisuuksista ja vastuista.

Ehdotuksen mukaan henkilökohtaiseen apuun voisi kuulua sellaisia toimenpiteitä, joita itsenäisinä voitaisiin pitää terveydenhuollon hoitotoimenpiteinä mutta jotka yksittäisen vammaisen henkilön tilanteessa olisivat osa henkilökohtaisen avun kokonaisuutta. Edellytyksenä olisi, että nämä toimenpiteet olisivat välttämättömiä henkilön itsenäisen asumisen ja muun suoriutumisen mahdollistamiseksi, kuten lääkkeen antaminen, katetrointi, haavanhoito tai hengityslaitteen toimivuudesta huolehtiminen. Vammaisen henkilön ja hänen avustajansa tulisi saada mainittuihin toimiin perehdytys ja mahdollisuus jatkuvaan ohjaukseen maakunnan liikelaitokselta. Säännös mahdollistaisi muun muassa nykyisten hengityshalvauspotilaiden siirtymisen

henkilökohtaisen avun ja muiden vammaispalvelujen piiriin siten kuin hallituksen esityksessä laiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuista (HE 310/2018) esitetään.

Asumisen tuki 11 §, 12 §

Itsenäistä asumista tuettaisiin erilaisin palveluin. Asumisen tuki järjestettäisiin ensisijaisesti henkilön itse valitsemaan asuntoon ja asuinpaikkaan. Tuen sisältö määriteltäisiin vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan kuten nykyisinkin ja se voisi koostua myös muiden lakien perusteella annettavista palveluista, jotka muodostaisivat vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisen kokonaisuuden. Apua ja tukea annettaisiin päivittäisiin toimiin, hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä osallisuuden, kommunikoinnin ja perhe-elämän mahdollistamiseen. Vammaisten lasten perheet saisivat kotiin apua, joka mahdollistaisi lapsen kotona asumisen vaativassakin tilanteessa.

Jos vammaisen lapsen asuminen oman perheen kanssa ei olisi lapsen etu huomioon ottaen mahdollista vahvankaan tuen turvin, asuminen järjestettäisiin ehdotetun lain mukaisena vammaispalveluna, kun tarve johtuu vamman tai sairauden aiheuttamasta pitkäaikaisesta toimintarajoitteesta. Tämä edellyttäisi aina huoltajien suostumusta. Lapsen asumisen järjestämistä ja siihen liittyvää palvelutarvetta hänen arvioitaisiin laaja-alaisesti moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä. Säännöksen tavoitteena olisi turvata se, että vammaisen lapsen muutto oman perheen luota olisi aina viimesijainen ratkaisu, kun muut tukitoimet ovat jo olleet käytössä ja ne on yhdessä perheen kanssa todettu riittämättömiksi.

Tuki esteettömään asumiseen 13 §

Ehdotetussa laissa säädettäisiin vammaisen henkilön oikeudesta saada korvaus hänelle vakituisen asunnon muutostöistä, itsenäisen suoriutumisen kotona mahdollistavista välineistä sekä muista teknisistä ratkaisuista aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos hän toimintarajoitteensa vuoksi välttämättä tarvitsee tätä tukea päivittäisissä toimissa, liikkumisessa tai muussa itsenäisessä suoriutumisessa. Vakituksella asunnolla tarkoitettaisiin asuntoa, jossa henkilö suurimman osan vuotta asuu. Säännös vastaisi voimassaolevaa lainsäädäntöä myös asunnon muutostöiden suunnittelun, toteutuksen ja kustannusten hakuajan osalta.

Lyhytaikainen huolenpito 14 §

Palvelu vastaisi nykyisiä lyhytaikaisen hoidon (ns. tilapäishoidon) palveluja. Se täydentäisi omaishoidon tuesta annetun lain ja sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja perheille. Lyhytaikainen huolenpito tukisi niiden vanhempien tai muiden omaistaan hoitavien henkilöiden jaksamista, joiden hoidettava ei ole omaishoidon tuen piirissä tai joille omaishoidon tuen vapaat eivät ole riittäviä, sekä auttaisi perheitä kriisitilanteissa. Huolenpito toteutettaisiin esimerkiksi kotipalveluna, perhehoitona, tukihenkilön avulla tai asumispalveluna. Myös vammaisten lasten tarvitsema aamu- ja iltapäivähoito voitaisiin järjestää säännöksen nojalla.

Päiväaikainen toiminta 15 §

Palvelu mahdollistaisi osallisuuden toteutumisen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat erityistä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden turvaavaa sekä toimintakykyä ylläpitävää palvelua. Palvelu vastaisi pääosin nykyistä vammaispalvelulain mukaista päivätoimintaa ja kehitysvammalain nojalla järjestettyä vastaavaa toimintaa muutoin mutta se sisältäisi nyt myös kuljetukset.

Liikkumisen tuki 16-17 §

Liikkumisen tukeen tulisi vaihtoehtoja. Kuljetuspalvelujen sijaan vammaisen henkilö voisi tietyin edellytyksin saada käyttöönsä auton tai saada taloudellista tukea auton hankintaan. Kuljetuspalveluja voitaisiin muihin kuin työ- ja opiskelumatkoihin myöntää kilometrimääräisesti kunta- ja maakuntarajoista riippumatta (ns. kilometrikukkarot). Maakunta voisi myöntää mainittuja kuljetuspalveluja jaksottamalla ne kuukauden sijaan enintään yhden vuoden aikana käytettäväksi.

Muutoksenhaku 20 – 22 §

Muutoksenhakuoikeus koskisi sekä palvelujen laajuutta että niiden toteuttamistapaa. Muutoksenhaun esivaihe olisi oikaisuvaatimusmenettely, jonka jälkeen voisi valittaa hallinto-oikeuteen sekä edelleen valituslupa perustuen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituslupan ulottamista kaikkiin hallinto-oikeuden päätöksiin ovat esittäneet muun muassa korkein hallinto-oikeus ja oikeusministeriö. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 55/2014) pitänyt tärkeänä valituslupajärjestelmän johdonmukaisen kehittämisen ja laajentamisen jatkamista.

Palvelujen maksuttomuus 23 §

Vammaispalvelut säilyisivät pääosin maksuttomina vastaavasti kuin nykyisessä lainsäädännössä. Maksuttomista palveluista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulainsäädännössä.

Julkisen talouden säästöt

Uudistuksessa ei ainoastaan yhteen soviteta kahta lakia, vaan tavoitteena on uudistaa ja ajantasaistaa lainsäädäntöä. Tähän liittyy sekä joidenkin palvelujen kustannusten kasvua että hallitusohjelman mukaisia säästötavoitteita (kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisen toimenpideohjelma). Säästötavoitteesta huolimatta esityksessä on säilytetty uudistuksen keskeiset tavoitteet vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämisestä sekä palvelujen saamisesta tarpeen mukaan.

Hallitus on pienentänyt merkittävästi uudistuksen alkuperäistä säästötavoitetta (noin 61 milj.euroa). Esityksestä on poistettu sellaiset säästötoimenpiteet, jotka olisivat asiakkaiden näkökulmasta heikennyksiä. Uudistuksen arvioidaan vähentävän julkisen talouden menoja 15,3 miljoonaa euroa.

Palvelujen säästöt saataisiin toimintatapojen muutoksilla heikentämättä palveluja. Kotona asumisen tukemiseen, henkilökohtaiseen apuun, valmennukseen ja tukeen, lyhytaikaiseen huolenpitoon ja päiväaikaiseen toimintaan kohdennettaisiin lisävoimavaroja. Valtio lisäisi maakuntien rahoitusta 6,5 milj. eurolla. Kelan menot lisääntyisivät runsaat 4 milj. euroa avohoidon lisääntymisen takia.

Hallitus on esittänyt osana sote-uudistukseen liittyviä muutoksia tuloverolain muuttamista. Tämä sisältäisi verotuksen invalidivähennyksestä luopumisen ja varojen kohdistamisen vammaispalvelujen kehittämiseen. Invalidivähennyksen poistosta saatava valtion ja kuntien verotulojen lisäys, arviolta noin 26 milj. euroa vuonna 2021, kohdennettaisiin vammaispalvelujen uudistamiseen ja säästötavoitteen saavuttamiseen. Näin on voitu vähentää vammaispalveluihin kohdistuvien säästöjen tarvetta.

Uudistuksen voimaantulo ja suhde muihin uudistuksiin

Esitys on valmisteltu ottaen huomioon eduskunnan käsiteltävänä olevat hallituksen esitykset, joissa säädetään sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseen, tuottamiseen ja rahoitukseen sekä asiakkaan valinnanvapauteen liittyvistä muutoksista (HE 15/2017 vp, HE 52/2017 vp, HE 16/2018 vp). Osana hallituksen esitystä HE 15/2017 vp hallitus on esittänyt tuloverolain muuttamista siten, että verotuksen invalidivähennyksestä luovutaan ja tästä säästyvät varat kohdennetaan vammaispalvelujen kehittämiseen. Tämä säästö on tarkoitus käyttää käsiteltävänä olevan uudistuksen rahoittamiseen.

Ehdotettu laki tulisi voimaan 1.1.2021. Vammaispalvelujen järjestämisvastuu siirtyisi tuolloin edellä mainittujen hallituksen esitysten nojalla kunnilta maakunnille sote-uudistuksen voimaan tullessa. Henkilökohtainen budjetti otettaisiin käyttöön v. 2022 valinnanvapauslain perusteella.

Ehdotetulla lailla on yhteys valmisteltavana olevaan asiakas- ja potilaslakiin, johon tulisivat sisältymään nykyisen kehitysvammalain säännökset tahdosta riippumattomasta erityishuollosta sekä itsemääräämisoikeuden vahvistamisesta ja rajoitustoimenpiteiden käytöstä erityishuollossa. Asiakas- ja potilaslakia koskevaa hallituksen esitystä ei ehditty antaa eduskunnalle sellaisessa aikataulussa, että se olisi voitu käsitellä yhtä aikaa nyt käsiteltävänä olevan esityksen kanssa. Tämän vuoksi hallitus on valmistautunut tarpeen mukaan muuttamaan voimaantulosäännöstä valiokuntakäsittelyn aikana niin, että kehitysvammalain edellä mainitut säännökset jäävät toistaiseksi voimaan ja ne kumotaan vasta asiakas- ja potilaslain säätämisen yhteydessä tai ehdotetun lain voimaantulon jälkeen säädetään erikseen lailla. Sekä ehdotetun lain että asiakas- ja potilaslain on tarkoitus tulla voimaan yhtä aikaa vuonna 2021.

Myös hallituksen esityksessä uudeksi asiakasmaksulaiksi sekä esityksessä potilasvakuutuslaiksi (HE 298/2018) on vammaispalvelujen kannalta merkittäviä säännöksiä.

Toimeenpano ja seuranta

Uudistuksen toimeenpanon ohjauksen tueksi Terveystalouden ja hyvinvoinninlaitos, jäljempänä THL, uudistaa vammaispalvelujen käsikirjan sisällöt sekä valmistelee muuta toimeenpanoa tukevaa aineistoa. Toimeenpanon tueksi järjestetään koulutusta yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Uudistuksen seurannan ja uudistuksen voimaantulon jälkeen tehtävän uudistuksen vaikutusten arvioinnin päävastuu olisi THL:llä. Arviointi on tarkoitus toteuttaa vuosina 2019 – 2022. Seurannassa käytetään olemassa olevaa tilasto- ja rekisteriaineistoa sekä väestötutkimuksia ja kerätään uutta kysely- ja haastatteluaineistoa. Vuosina 2019–2020 koottavat tiedot muodostavat seurannan lähtötilanteen kuvauksen. Seurannan ja arvioinnin tavoitteena on saada tietoa uudistuksen keskeisten tavoitteiden, kuten eri vammaisryhmien palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden, asiakas- ja tarvelähtöisyyden, toimintatapojen muutosten, vammaisten henkilöiden hyvinvointierojen kaventumisen ja vammaispalvelujen kustannusten kasvun hillinnän, toteutumisesta ja uudistuksen vaikutuksista kansallisella tasolla ja maakunnissa. Asiakasnäkökulma, kuten palvelujen yhdenvertainen saatavuus,

vaikutusmahdollisuudet palveluihin ja palvelujen tarpeenmukaisuus, on keskeinen seurannassa huomioitava asia. Seurannassa saatuja tietoja käytetään kansallisessa ohjauksessa ja valvonnassa sekä maakuntien omassa seurannassa ja suunnittelussa.

Lopuksi

Lakiesitys on merkittävä vammaisen henkilöiden yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämisen ja toteutumisen sekä muiden perusoikeuksien toteutumisen kannalta. Se tarkoittaa uudenlaisen, asiakkaan yksilöllisestä tarpeesta lähtevän, ajattelun tuomista keskiöön palveluja järjestettäessä. Esityksen tavoitteiden toteutuminen edellyttää osaamisen kehittämistä ja ajattelutavan muutosta asiakaslähtöisyyden ja asiakkaan mukaan ottamisen vahvistamiseksi.

Uuden lainsäädännön avulla vammaiset henkilöt pääsevät entistä enemmän mukaan yhteiskuntaan ja voivat toimia itsenäisesti siihen tarvittavan tuen avulla.

Hallitusneuvos

Jaana Huhta

JAKELU

Eduskunta, sosiaali- ja terveysvaliokunta

TIEDOKSI

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko
Erityisavustaja Elina Das Bhowmik
Erityisavustaja Satu Mäki-Lassila
Osastopäällikkö Tuija Kumpulainen
Johtaja Taru Koivisto